

Hvis, da og fordi ekstraktion fra adverbielle ledsætninger var mulig

Anne Mette Nyvad &
Ken Ramshøj Christensen

Abstract

In the generative literature, adjunct (adverbial) clauses are often assumed to block extraction universally, hence the term ‘syntactic island’ (cf. ‘sætningsknode’ in Danish). However, counterexamples abound in the Mainland Scandinavian languages. We have investigated such extractions in English and Danish, and our results show (i) that the generalization does not hold for English, and (ii) that the level of acceptability depends on the complementizer: Extraction is significantly more acceptable from adjunct clauses of condition than those of time, and in English but not in Danish, both are significantly better than extraction from adjunct clauses of reason. Acceptability appears to be a product of an interaction between syntactic complexity and discourse-functional factors.

Nøgleord

syntaktiske øer, sætningsknuder, flytning, acceptabilitet, pragmatik

1. Indledning

Det er muligt på en lang række sprog, herunder dansk og engelsk, at finde sætninger, hvor et element, der egentlig tolkes i en indlejret sætning, står i Fundamentfeltet, som i (1), hvor det fremflyttede, eller ekstraherede, element således lever en form for ‘dobbeltliv’:

- (1) a. Hvilken bog sagde du, [at han havde læst __]?
- b. Which book did you say [that he had read __]?

I den generative litteratur er ekstraktion fra bestemte ledsætninger traditionelt blevet antaget for at være ugrammatiske på tværs af sprog, fx i indlejrede spørgsmål, (2a), og relativsætninger, (2b):

- (2) a. *How did John ask [who behaved ___]?
(Szabolcsi & Lohndal 2017: 5)
- b. *Who does Phineas know a girl [who is working with ___]?
(Ross 1967: 124)

I den engelsksprogede litteratur går denne type konstruktioner under betegnelsen *syntactic islands* ('syntaktiske øer', jf. historien om Robinson Crusoe, der var strandet på en ø), efter Ross (1967), da det er meget svært, hvis ikke umuligt, at forlade dem. Imidlertid er modeksempler på de fastlandsskandinaviske sprog blevet observeret helt tilbage til Mikkelsen (1894):

- (3) a. Vilken film var det du gärna ville veta
[vem som hade regisserat ___].
(Engdahl 1986: 6)
- b. Her er en Person, som du næppe kan nævne nogen
[der kan maale sig med ___].
(Mikkelsen 1894: 39)

Det er værd at bemærke, at sætninger som (3) er blevet betegnet som 'sætningsknuder' i den danske syntakslitteratur (*satsfläta* på svensk og *knutesætning* på norsk) frem for "øer", og man har her ikke haft fokus på en særlig skelnen mellem det grammatisk mulige og umulige. Hansen (1967: 110) skrev dog, at sætningsknuder som syntaktisk fænomen var associeret med "ubehjælpssomhed, skødesløshed eller sproglig frækhed" (se Christensen & Nyvad 2023 for et overblik).

Observationerne af tilsyneladende grammatikalitet af eksemplerne i (3) er blevet genspejlet i eksperimentelle studier af sætningsknuder i dansk, der har vist, at det i nogen grad er muligt at ekstrahere ud af indlejrede spørgsmål (Christensen m.fl. 2013) og relativsætninger (Christensen & Nyvad 2014), modsat hvad vi finder for engelsk (Christensen & Nyvad 2019, 2022). På baggrund af disse studier kunne man have en formod-

ning om, at dansk er mindre restriktivt end engelsk, når det kommer til ekstraktion ud af indlejrede spørgsmål og relativsætninger.

Vi vil her præsentere dele af resultaterne fra to nye studier af ekstraktion fra adverbielle ledsætninger i henholdsvis engelsk og dansk, der viser nogle overraskende tværspørgsprog acceptabilitetsforskelle, og diskutere forskellige forklaringsmodeller relateret til syntaks, processering og diskursfunktion/pragmatik.

2. Ekstraktion fra adverbielle ledsætninger

Ligesom ekstraktion fra indlejrede spørgsmål og relativsætninger ofte antages at være umulig, bliver adverbielle ledsætninger i den generative litteratur også betragtet som ”øer” på tværs af sprog, fx:

(4) *Who did Mary cry [after John hit ___] ?

(Huang 1982: 503)

Ugrammatikaliteten af eksempler som (4) er blevet søgt forklaret med henvisning til *Condition on Extraction Domain* (CED, Huang 1982: 503): *A phrase A may be extracted out of a domain B only if B is properly governed* (med andre ord burde det kun være muligt at ekstrahere ud af en indlejret sætning, der er komplement for et matrixverbum). Denne syntaktiske restriktion antages at være universel, og vi må derfor forvente lave bedømmelser af sætninger, der overtræder CED, samt lidt eller ingen variation i bedømmelserne på tværs af konstruktioner og sprog.

Ligesom det var tilfældet for ekstraktion fra indlejrede spørgsmål, (3)a, og relativsætninger, (3)a, har man dog observeret modeksempler på fastlandsskandinaviske, fx:

(5) Den vase får du ballade [hvis du taber ____].

(Hansen & Heltoft 2011: 1814)

Poulsen (2008) undersøgte ekstraktion fra netop adverbielle ledsætninger introduceret af *hvis* og fandt dels markant lave acceptabilitetsbedømmelser, dels at graden af semantisk kohæsion mellem matrixsætningen og den indlejrede sætning tilsyneladende ikke spiller en rolle for acceptabiliteten af ekstraktion (kontra Jensen 2002). På baggrund af disse data konkluderer han, om end tøvende, at de autentiske, naturligt forekommende eksempler på ekstraktion fra adverbielle ledsætninger, man kan finde i

korpora (se også Müller & Eggers 2022) og høre omkring sig, kan og bør måske betragtes som simple talefejl.¹

Nyere studier i norsk og svensk har dog peget i en anden retning og vist, at acceptabiliteten af sætninger som (5) afhænger af (minimum) tre forskellige faktorer. (i) *Typen af adverbial ledsætning*: topikaliserings- og tidsbisætninger er tilsyneladende bedre end ud af årsagsbisætninger (Bondevik m.fl. 2020, Müller 2017). (ii) *Typen af dependens*: Topikaliserings- har vist sig at være mere acceptabel end *hv*-ekstraktion (Kush m.fl. 2018, 2019). Sidst, men ikke mindst, (iii) *Kontekst*: Tilføjelsen af en faciliterende kontekst ser ud til at øge acceptabiliteten af ekstraktion (Kush m.fl. 2019).

2.1. Engelsk studie

I lyset af disse fund på de fastlandsskandinaviske sprog ville Nyvad m.fl. (2022) genbesøge ekstraktion ud af adverbialle ledsætninger i engelsk og undersøge, om man kunne påvise tilsvarende effekter på acceptabiliteten her. Vi konstruerede et stimulus sæt med relativisering ud af adverbialle ledsætninger introduceret af *if*, *when* og *because*. Vi valgte relativisering for at kunne sammenligne engelsk og dansk direkte. I Müller & Eggers' (2022) korpussøgninger fandt de eksempler på topikaliserings- ud af adverbialle ledsætninger på dansk men ikke på engelsk (og topikaliserings- er i det hele taget ret markeret på engelsk). Til gengæld fandt de adskillige eksempler med relativisering:

- (6) a. Many of the exercises are ones that I would be surprised [if even 1 percent of healthy women can do ____].
 b. Now, those are things that I feel very warm [when I look at ____].

1 I hvor høj grad resultaterne i Poulsens (2008) studie kan generaliseres er dog et åbent spørgsmål, på grund af metodologiske problemer: Der var kun 32 forsøgspersoner i hvert forsøg, og i eksempelvis eksperiment 1a var disse fordelt på 16 lister. Derudover var kausaliteten (den semantiske kohæsjon) mellem matrixsætning og den indlejrede sætning ofte meget indirekte: Eksempelvis *Jeg bliver forkolet hvis jeg mister det tørklæde*. For at blive forkolet af at miste et halstørklæde mangler der en mellemregning, nemlig at man bliver kold. Modsat Poulsens (2008) testbatteri er de eksempler på ekstraktion fra adverbialle ledsætninger, der er blevet observeret i litteraturen karakteriseret ved, at de konstaterer en psykologisk/følelsesmæssig ændring, der er direkte udløst af den eventuelitet, der beskrives i den indlejrede sætning, fx Jensens (2002: 108) *Det blev hun smaddersur fordi jeg sagde*, og i disse tilfælde er den kausale relation muligvis mere tydelig. Denne forskel kan have spillet en ikke ubetydelig rolle for den lave acceptabilitet, Poulsen (2008) finder.

Relativering er, ligesom topikalisering, mere acceptabel end *hw*-ekstraktion fra visse typer af syntaktiske øer (Sprouse m.fl. 2016, Abeillé m.fl. 2020). Således endte vi med et testbatteri, der så ud som følger:

- (7) Kontekst: *In the latest workout routine I designed for Emma, I really wanted to make it impossible for her and included another set of particularly brutal pull-ups.*
- a. It's obvious that I was surprised
[**that** she actually completed this exercise].
 - b. It's obvious that I would be surprised
[**if** she actually completed this exercise].
 - c. It's obvious that I was surprised
[**when/because** she actually completed this exercise].
 - d. This is the exercise that I was surprised
[**that** she actually completed ____].
 - e. This is the exercise that I would be surprised
[**if** she actually completed ____].
 - f. This is the exercise that I was surprised
[**when/because** she actually completed ____].

Eksemplerne (7a-c) var alle baseline-sætninger uden ekstraktion, mens (7d-f) alle indebar en ekstraktion i form af relativering. Hvor (7d) ikke betragtes som en syntaktisk ø i den generative litteratur (da der her er tale om ekstraktion fra en simpel, deklarativ komplementsætning), overtræder (7e) og (7f) CED og burde som sådan være universelt umulige. I undersøgelsen bedømte 235 personer med engelsk som modersmål sætninger som dem i (7) på en skala fra 1 (helt uacceptabel) til 7 (helt acceptabel).

Resultatet af dette acceptabilitetsstudie viste imidlertid et forholdsvis heterogent mønster; se Figur 1: Relativering ud af indlejrede sætninger introduceret af *if*, (8e), var ikke signifikant forskellig fra ekstraktion fra komplementsætninger, (7d), og de viste sig at være signifikant bedre end tilsvarende sætninger med *when*, der igen var signifikant bedre end konstruktioner med *because*, (7f). Alle var væsentligt mere acceptable end ugrammatiske kontrolsætninger (med flytning fra et koordineret led, se (9) nedenfor). Med andre ord så (7e-f) ud til at være meget mindre ø-agtige end antaget.

2.2. *Dansk studie*

Resultaterne af studiet i Nyvad m.fl. (2022) sætter spørgsmålstegn ved, om engelsk og dansk i virkeligheden er så forskellige mht. ekstraktion fra adverbelle ledsætninger, som vi troede. Derfor lavede vi et opfølgende studie af ekstraktion fra adverbelle ledsætninger på dansk (Nyvad m.fl. 2023) med samme design og stimuli som i det engelske studie, oversat fra engelsk til dansk.

Baseret på tidligere studier var vores forudsigelser som følger: Eftersom en syntaktisk restriktion som fx CED ikke synes at holde helt for engelsk, er den givetvis ikke universel. Og givet at naturligt forekommende eksempler på ekstraktion fra adverbelle ledsætninger er nemme at finde (Müller & Eggers 2022), så er de muligvis heller ikke stærke syntaktiske øer på dansk (lig andre traditionelle ø-konstruktioner). Derudover forventede vi at finde en variation i bedømmelser, der var afhængig af bisætningsindlederen, ligesom på engelsk (Nyvad m.fl. 2022) og norsk (Bondevik m.fl. 2020, Kush m.fl. 2019).

Der var således to overordnede formål med det danske studie: Dels en intrasproglig sammenligning på tværs af konstruktioner (*varierer acceptabiliteten af ekstraktion fra adverbelle ledsætninger på tværs af type, ligesom på svensk og norsk?*) og dels en tværsproglig sammenligning (*varierer bedømmelsesniveauerne mellem engelsk og dansk?*). Denne direkte tværsproglige sammenligning er enestående og kun mulig, fordi de to studier benytter det samme design og materiale. Sammenlign (7) med (8):

- (8) **Kontekst:** *I det sidste træningsprogram jeg udarbejdede for Emma, ville jeg gøre det så godt som umuligt for hende og inkluderede derfor endnu et sæt virkelig brutale pull-ups.*
- a. Det er åbenlyst, at jeg blev overrasket over,
[**at** hun faktisk gennemførte dét program].
 - b. Det er åbenlyst, at jeg ville blive overrasket,
[**hvis** hun faktisk gennemførte dét program].
 - c. Det er åbenlyst, at jeg blev overrasket,
[**da/fordi** hun faktisk gennemførte dét program].
 - d. Det er dét program som jeg blev overrasket over,
[**at** hun faktisk gennemførte ___].

- e. Det er dét program som jeg ville blive overrasket,
[**hvis** hun faktisk gennemførte __].
- f. Det er dét program som jeg blev overrasket,
[**da/fordi** hun faktisk gennemførte __].

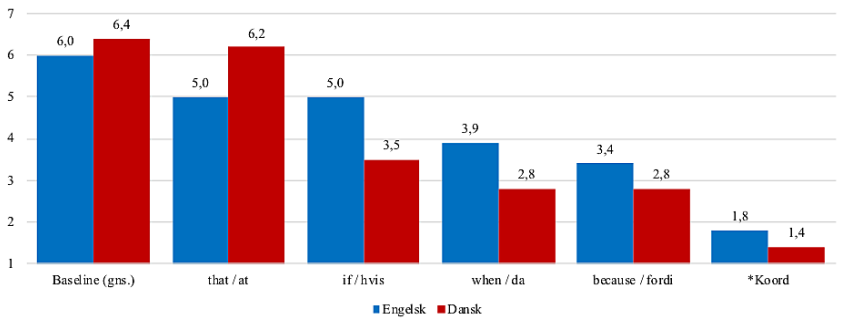
Stimulussættet bestod af 24 grupper af sætninger som i (8).² Dertil kom fillers såsom ekstraktion fra koordinationer, (9):

- (9) Det er hunden, som jeg blev flov over, at jeg faktisk mistede
[både katten og __] samme dag.

I undersøgelsen deltog 335 personer med dansk som modersmål, der vurderede sætninger som (8)-(9) på en skala fra 1 til 7. Det danske forsøg viste en signifikant effekt af ekstraktion i (8d-f) (altså også for *at*-sætninger, $p < 0.01$). Derudover var der en signifikant effekt af \emptyset -type, således at *at*-sætningerne blev vurderet til at være signifikant bedre end *hvis*-sætningerne, der var bedre end *da*-sætningerne. Modsat resultaterne i det engelske forsøg var der dog ikke nogen signifikant forskel på *da*- og *fordi*-sætningerne. Selvom bedømmelserne var lave, var de dog ikke i bund. De var signifikant bedre end (faktisk dobbelt så gode som) ekstraktion fra koordination (9), der blev vurderet til 1,4 i gennemsnit, jf. Figur 1.

Overordnet – og meget overraskende – var der en større \emptyset -effekt på dansk end på engelsk, i den forstand at de engelske forsøgspersoner i signifikant højere grad fandt det acceptabelt at ekstrahere fra en adverbial ledsætning ($p < 0,001$), og der var en signifikant interaktion mellem sprog og ekstraktion ($p < 0,001$).

2 Ved sammenligning mellem (7) og (8) kan det ses, at der er en ikke uvæsentlig forskel mellem det engelske og det danske testbatteri, når det kommer til komplementsætningerne (jf a- og d-eksemplerne): På dansk kræves der en præposition (fx *over*), som udelades ved adverbialle ledsætninger. Denne forskel findes ikke på engelsk, hvor præpositionen udelades i begge konstruktionstyper.

Figur 1: Gennemsnitsacceptabilitet på skalaen fra 1 (helt uacceptabel) til 7 (helt acceptabel) for sætninger uden ekstraktion (baseline), sætninger med ekstraktion fra ledsætninger (indledt med *at*, *hvis*, *da* og *fordi*), og kontrolsætninger (*Koord).

På baggrund af denne uventede forskel stillede vi os selv spørgsmålet, om den generelt lavere bedømmelse af ekstraktion på tværs af *hvis*, *da* og *fordi* kunne være pga. en dårlig oversættelse af konteksten, og vi gentog derfor forsøget uden kontekst (med 49 deltagere). Hvis konteksten var faciliterende, ville vi forvente en reduktion i acceptabiliteten, når vi fjernede den, mens elimineringen af en ikke-understøttende kontekst burde føre til en øget acceptabilitet. Ikke desto mindre førte dette forsøg til præcis det samme resultat: Der var ingen signifikant effekt af kontekst ($p > 0,34$) og heller ingen signifikante interaktioner med ekstraktion ($p > 0,06$).

Kunne de generelt lave bedømmelser af ekstraktion fra adverbielle ledsætninger være pga. typen af dependens? Tidligere studier har påvist, at relativering (Sprouse m.fl. 2016) og topikalisering ud af en \emptyset er bedre end *hw*-ekstraktion på henholdsvis engelsk og norsk (Kush m.fl. 2019), og der kunne være nogle sprogspecifikke forskelle, der gør relativering ud af en \emptyset mere markeret på dansk end på engelsk. Dansk er et V2-sprog og Mikkelsen (2015) fandt en X-Verb-Subjekt-struktur i 39 % af de danske sætninger, hun kiggede på. Topikalisering er med andre ret udbredt (og 'naturlig') på dansk. Derfor kørte vi eksperimentet igen (med 85 deltagere), men denne gang med topikalisering i stedet for relativering for at undersøge, om det kunne forklare noget af den tværspørgslige forskel. Imidlertid replikerede vi resultaterne fra de to første danske forsøg: Der var ingen signifikant effekt af typen af dependens ($p > 0,55$), kun en signifikant interaktion med ekstraktion ud af *at*-sætninger ($p < 0,002$).

Den dobbelte replikation af data viste således et solidt mønster: Der var variation i bedømmelserne på tværs af typen af adverbial ledsætning, således at ekstraktion fra *hvis*-sætninger var signifikant bedre end ekstrak-

tion fra *da-* og *fordi-*sætninger. Dette er i kontrast til resultaterne af det engelske studie, hvor der ikke var forskel på ekstraktion fra deklarative ledsætninger og *if-*sætninger, mens der til gengæld var signifikant forskel på *when-* og *because-*sætninger. Ekstraktion fra alle tre typer af adverbial ledsætning blev bedømt forholdsvis lavt (2,5-3,7 på en 7-trinsskala), signifikant lavere end i det engelske studie ($p < 0,001$). Bedømmelserne var dog ikke helt i bund, men 1,4 point højere end den utvetydigt ugrammatiske filler, jf. (9). Ekstraktion fra adverbielle ledsætninger forekommer således umiddelbart at være mere acceptable på engelsk end dansk, helt kontra vores forventning (Nyvad m.fl. 2023), da vi i tidligere studier har fundet, at engelsk er mere restriktiv end dansk, når det kommer til ekstraktion fra relativsætninger (Christensen & Nyvad 2022) og *hw-*spørgsmål (Christensen & Nyvad 2019). Så hvordan skal vi forklare denne uventede tværproglige forskel?

3. Diskussion af den tværproglige variation i de to studier

I det følgende vil vi vende forskellige forklaringsmodeller, der relaterer til sprogspecifikke faktorer inden for processering, syntaks og diskursfunktion/pragmatik.

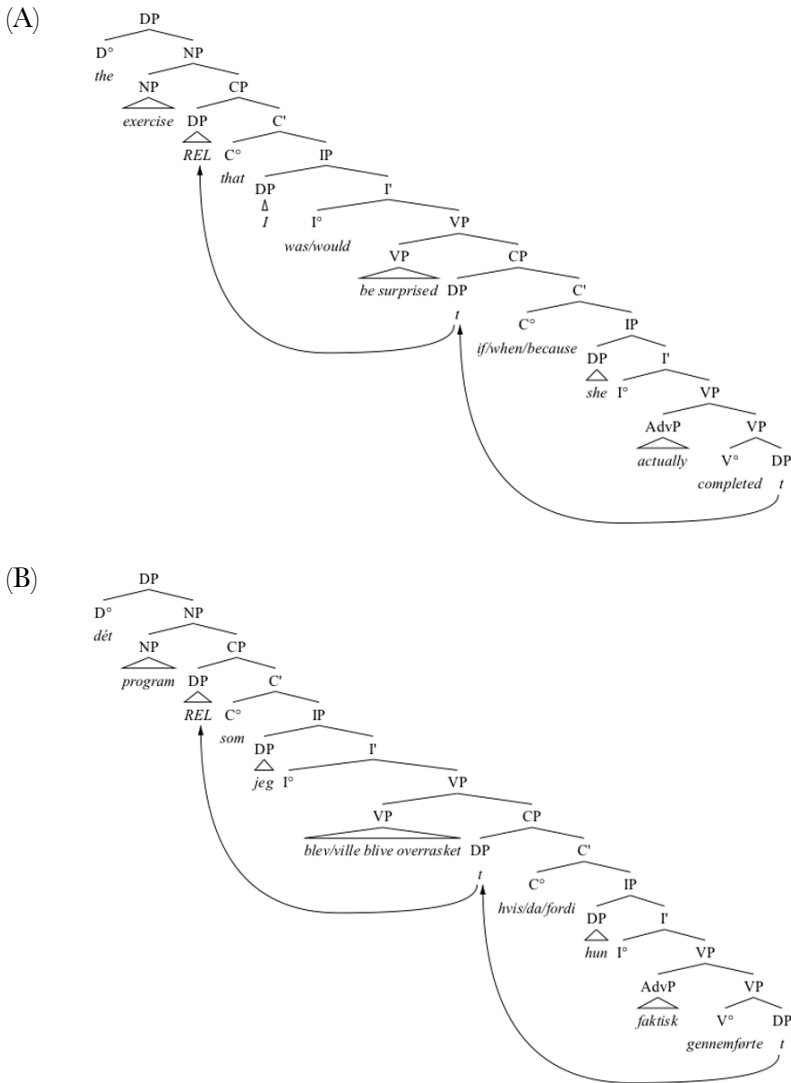
3.1. Processeringsfaktorer

Variationen, som vi finder på tværs af de to studier, kan potentielt forklares med henvisning til processeringsfaktorer. Eksempelvis kan man forestille sig, at hver af de tre typer af adverbial ledsætning varierer i processeringsbesvær. Derudover er det muligt, at brugen af konstruktioner er forskellig på tværs af sprog (ligesom topikalisering som nævnt er mere frekvent og mindre markeret på dansk end på engelsk) og det kan potentielt føre til forskelle i processeringsbesvær. Problemet er blot, at der os bekendt på nuværende tidspunkt ikke er nogen forklaringsmodel på markedet, der er i stand til at operationalisere disse forskelle.

3.2. Syntaks

Variationen på tværs af engelsk og dansk samt på tværs af konstruktioner er svær at forklare med henvisning til syntaktisk opbygning. I en generativ analyse, som illustreret i Figur 2, er den syntaktiske struktur for de pågældende sætninger med ekstraktion grundlæggende den samme på engelsk (trædiagrammet til venstre) og dansk (trædiagrammet til højre). Derud-

over er formodentlig strukturen den samme på tværs af de tre typer af adverbielle ledsætninger med hhv. *if/hvis*, *when/da* og *because/fordi*:

Figur 2: Syntaktiske trædiagrammer for ekstraktion fra en adverbial ledsætning i engelsk (A) og dansk (B).

Der er dog en syntaktisk faktor, der muligvis spiller en rolle for den tværspørglige forskel, der relaterer til det generelt lavere niveau i acceptabilitetsniveau på dansk set i forhold til engelsk: På engelsk kan finite kom-

plementsætninger ikke forekomme efter en præposition (Quirk m.fl.1985: 658-661), et fænomen kendt under betegnelsen *Case Resistance Principle* (Stowell 1981), se (10), mens det modsatte gør sig gældende for tilsvarende eksempler i dansk, (11):

- (10) a. *He was surprised at [that she noticed him].
 b. He was surprised [that she noticed him].
 (Quirk m.fl.1985: 659)
- (11) a. Han blev overrasket over [at hun lagde mærke til ham].
 b. *Han blev overrasket [at hun lagde mærke til ham].

Denne asymmetri mellem engelsk og dansk kan potentielt have påvirket de acceptabilitets-mønstre, vi ser, da man på engelsk muligvis ville være mere tilbøjelig til midlertidigt at lave en komplementlæsning af den adverbelle ledsætning end på dansk, da vi på dansk, men ikke engelsk, ville have forventet en præposition før en komplementsætning, sammenlign (7a) og (8a). Faktisk var der også enkelte kommentarer til det danske studie, der gik på, at forsøgspersonerne følte, at de ”manglede” en præposition, fx ... *jeg ville blive overrasket over hvis hun faktisk gennemførte*. En større tilbøjelighed på engelsk til en midlertidig komplementlæsning kan potentielt have ført til højere overordnede bedømmelser af de pågældende sætninger.³ Data fra *gardenpath*-studier peger dog på, at reanalyse (efter fejlanalyse) overordnet giver lavere bedømmelser (Christianson m.fl. 2001), og reanalyse efter midlertidig (fejl)læsning af fremflyttet adverbial gør det samme (Christensen m.fl. 2013, Nyvad m.fl. 2014), men det er selvfølgelig et empirisk spørgsmål, om det også er tilfældet for eksempelvis *ø*-konstruktioner.

3.3. *En diskursfunktionel forklaring?*

Ekstraktion placerer generelt et diskurselement i en ’prominent’ position, og den observation har Erteschik-Shir (1973) og Goldberg (2005) ta-

3 En anonym fagfællebedømmer pointerer, at inklusionen af komplementsætninger (fx *Det er det program som jeg blev overrasket over, at hun faktisk gennemførte*) i testbatteriet kan have ”primet” forsøgspersonerne til at forvente et *over* i ekstraktion fra de adverbelle ledsætninger. Det er dog vigtigt at påpege, at forsøgspersonerne rent numerisk burde blive primet i *den anden retning*, da forholdet mellem antallet af henholdsvis komplementsætninger og adverbelle ledsætninger i testbatteriet jo er 1:3. Hvorvidt komplementsætningerne har primet de danske forsøgspersoner, er et empirisk spørgsmål, der ville kunne besvares ved at køre forsøget igen, uden (8a) og (8d), for at se, om det ændrer mønstret.

get udgangspunkt i, når de har forsøgt at forklare ø-effekter (dvs. nedsat acceptabilitet som følge af ekstraktion fra en række forskellige indlejrede sætninger). Et af de seneste skud på stammen inden for dette felt er *Focus-Background Conflict (FBC) Constraint: A focused element should not be part of a backgrounded constituent* (Abeillé m.fl. 2020). Med andre ord giver det et diskursfunktionelt 'sammenstød' (engelsk *clash*), når et element, der er del af en baggrundskonstituent, bliver fokaliseret ved fremflytning til forfelt.

Da adverbielle ledsætninger typisk ikke er i fokus (de er ofte baggrund) (se fx Abeillé m.fl. 2020: 3), burde de ofte være syntaktiske øer for ekstraktion, men i vores data er dependenstypen ikke fokaliserende i samme grad som eksempelvis *hv*-ekstraktion. Relativering i sig selv sætter ikke korrelatet (fx *program* (8d-f) i fokus, da den blot tilføjer ekstra information om et allerede givet element, og der burde derfor i princippet ikke være et diskursfunktionelt sammenstød. Ikke desto mindre er der muligvis en forskel mellem de engelske og de danske stimulussætninger, når det kommer til graden af fokalisering af det fremflyttede element, der bliver tolket som objektet i den dybest indlejrede sætning (se Figur 2). Overfladestrukturen i den engelske *if*-sætningen i (7e) er umiddelbart helt parallel med kløvningen i den danske *hvis*-sætning i (8e), men på engelsk er sætningen faktisk tvetydig mellem en **kløvning** (fokalisering) og en læsning som en **demonstrativ, eksistentiel relativsætning**, alt efter hvor man lægger trykket, hvorimod accenttegnet i de danske stimulussætninger (*dét program*) entydigt fokaliserer. Vi kan selvfølgelig ikke vide med sikkerhed, hvilken læsning forsøgspersonerne i det engelske studie anvendte på fx (7e) (kløvning eller demonstrativ, eksistentiel relativsætning). Imidlertid kunne den forholdsvist høje acceptabilitet af flytningerne, ifølge Abeillé m.fl.'s (2020) FBC, muligvis forklares ved at forsøgspersonerne valgte en demonstrativ, eksistentiel relativlæsning frem for kløvning, da det giver et mindre 'diskurssammenstød'.

Spørgsmålet er så bare, hvorfor vi ser de samme acceptabilitetsniveauer ved topikalisering. Fokaliserer topikalisering og kløvning lige meget i dansk? I vores stimulussætninger bliver topikaliseringen kontrastiv pga. konteksten, der konsekvent introducerer et overordnet diskurssæt og udpeger en referent i det:

- (12) **Kontekst:** *I det sidste træningsprogram jeg udarbejdede for Emma, ville jeg gøre det så godt som umuligt for hende og inkluderede derfor endnu et sæt virkelig brutale pull-ups.*

Det program ville jeg blive overrasket,
[**hvis** hun faktisk gennemførte __].

Problemet med denne forklaringsmodel er dog, at det er svært at operationalisere begrebet 'fokus' på en entydig måde, der fanger de subtile gradsforskelle, og gør FBC falsificerbar.

Overordnet set er det således værd at bemærke, at sammenligneligheden mellem engelsk og dansk i de to studier ikke er helt uden problemer. Når det kommer til ekstraktion fra adverbielle ledsætninger, er det dog, så vidt vi kan se, (nærmest) umuligt at konstruere testsætninger, der overkommer alle de tværspørglige forskelle, der er mellem de to sprog, og vi har forsøgt i så vid udstrækning som muligt at reducere den tværspørglige 'støj'. Men det skal anerkendes, at de forskelle, som er blevet fremhævet her, udgør potentielle fejlkilder i nærværende studier, og vi kan ikke umiddelbart afvise, at de spiller en rolle i de tværspørglige forskelle i acceptabilitet i vores studier.

4. Konklusion

I den generative litteratur er det traditionelt blevet antaget, at det ikke er grammatisk muligt at ekstrahere fra en adverbial ledsætning. Der er dog fremkommet mange eksempler i årenes løb på de fastlandsskandinaviske sprog. Dertil kommer, at det empiriske grundlag, der er blevet lagt til grund for formodninger om tværspørglige forhold (fra forskellig teoretisk side), ofte har varieret.

Vi ville gerne lave en direkte sammenligning mellem engelsk og dansk, hvor vi kontrollerede for så mange faktorer som muligt. Udgangspunktet for de forsøg, som vi har præsenteret her, var en formodning om, at dansk i højere grad end engelsk tillader ekstraktion fra adverbielle ledsætninger, da det er det mønster, som vi tidligere har fundet for ekstraktion fra *hv*-spørgsmål og relativsætninger. Men resultaterne viste sig at gå i den modsatte retning. Den tværspørglige forskel kunne muligvis også forklares med en nuanceforskel ift., hvor fokaliseret det ekstraherede element er. Det kan muligvis have noget at gøre med forskellen i muligheden for (midlertidigt) at læse en adverbial ledsætning som en komplementsætning.

Vi må under alle omstændigheder nu stille spørgsmålstegn ved, om engelsk og dansk er så forskellige, som vi troede, når det kommer til mulighederne for ekstraktion. Derudover har vi nu empirisk belæg for at sige, at der sandsynligvis ikke er en kernesyntaktisk restriktion, der kategorisk udelukker ekstraktion fra adverbielle 'øer'.

Om forfatterne

Anne Mette Nyvad, ph.d., lektor, Institut for Kommunikation og Kultur, Afdeling for Engelsk, Aarhus Universitet.

Ken Ramshøj Christensen, ph.d., lektor, Institut for Kommunikation og Kultur, Afdeling for Engelsk, Aarhus Universitet.

Litteratur

- Abeillé, A. m.fl. (2020): Extraction from subjects: Differences in acceptability depend on the discourse function of the construction. *Cognition* 204, 104293. doi:10.1016/j.cognition.2020.104293.
- Bondevik, I., D. Kush & T. Lohndal (2020): Variation in adjunct islands: The case of Norwegian. *Nordic Journal of Linguistics* 44, 1–32. doi:10.1017/S0332586520000207.
- Christensen, K.R., J. Kizach & A.M. Nyvad (2013): Escape from the Island: Grammaticality and (Reduced) Acceptability of *wh*-island Violations in Danish. *Journal of Psycholinguistic Research* 42, 51–70. doi:10.1007/s10936-012-9210-x.
- Christensen, K.R. & A.M. Nyvad (2014): On the nature of escapable relative islands. *Nordic Journal of Linguistics* 37, 29–45. doi:10.1017/S0332586514000055.
- Christensen, K.R. & A.M. Nyvad (2019): No escape from the island: On extraction from complement *wh*-clauses in English. *The Sign of the V – Papers in Honour of Sten Vikner*. K.R. Christensen, H. Jørgensen & J.L. Wood (red.). Aarhus: Dept. of English, School of Communication & Culture, Aarhus University. 95–112. doi:10.7146/aul.348.91.
- Christensen, K.R. & A.M. Nyvad (2022): The Island Is Still There: Experimental Evidence For The Inescapability Of Relative Clauses In English. *Studia Linguistica* 76, 1–25. doi:10.1111/stul.12192.
- Christensen, K.R. & A.M. Nyvad (2023): Økuller? Det er ikke altid lige (u)acceptabelt at forlade en indlejring. *MUDS 19*. Aarhus: Aarhus Universitet.
- Christianson, K. m.fl. (2001): Thematic Roles Assigned along the Garden Path Linger. *Cognitive Psychology* 42, 368–407. doi:10.1006/cogp.2001.0752.
- Engdahl, E. (1986): *Constituent questions: the syntax and semantics of questions with special reference to Swedish*. Dordrecht: D. Reidel Publishing Company.

- Erteschik-Shir, N. (1973): *On the nature of island constraints*. Ph.d.-afhandling. Cambridge, MA: MIT.
- Goldberg, A.E. (2005): *Constructions at Work: The Nature of Generalization in Language*. Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/acprof:oso/9780199268511.001.0001.
- Hansen, A. (1967): *Moderne Dansk. Bind I*. København: Grafisk Forlag.
- Hansen, E. & L. Heltoft (2011): *Grammatik over det Danske Sprog bind I-III*. København: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.
- Huang, C.-T.J. (1982): *Logical Relations in Chinese and the Theory of Grammar*. Ph.d.-afhandling. Cambridge, MA: MIT.
- Jensen, A. (2002): Sætningsknuder i dansk. *NyS, Nydanske Sprogstudier* 29, 105–124. doi:10.7146/nys.v29i29.13427.
- Kush, D., T. Lohndal & J. Sprouse (2018): Investigating variation in island effects: A Case Study of Norwegian Wh-Extraction. *Natural Language & Linguistic Theory* 36, 743–779. doi:10.1007/s11049-017-9390-z.
- Kush, D., T. Lohndal & J. Sprouse (2019): On the island sensitivity of topicalization in Norwegian: An experimental investigation. *Language* 95, 393–420. doi:10.1353/lan.2019.0051.
- Mikkelsen, K. (1894): *Dansk Sproglære, Med Sproghistoriske Tilleg: Haandbog For Lærere Og Viderekomne*. København: Lehman & Stages Forlag.
- Mikkelsen, L. (2015): VP anaphora and verb-second order in Danish. *Journal of Linguistics* 51, 595–643. doi:10.1017/S0022226715000055.
- Müller, C. (2017): Extraction from Adjunct Islands in Swedish. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 35, 67–85. <http://ojs.novus.no/index.php/NLT/article/view/1399>.
- Müller, C. & C.U. Eggers (2022): Island Extractions in the Wild: A Corpus Study of Adjunct and Relative Clause Islands in Danish and English. *Languages* 7, 125. doi:10.3390/languages7020125.
- Nyvad, A.M., J. Kizach & K.R. Christensen (2014): (Non-)Arguments in Long-Distance Extractions. *Journal of Psycholinguistic Research* 44, 1–13. doi:10.1007/s10936-014-9300-z.
- Nyvad, A.M., C. Müller & K.R. Christensen (2022): Too True to Be Good? The Non-Uniformity of Extraction from Adjunct Clauses in English. *Languages* 7, 244. doi:10.3390/languages7040244.
- Nyvad, A.M., C. Müller & K.R. Christensen (2023): Moving away from the island. Extraction from adjunct clauses in Danish. [Under udarbejdelse.]

- Poulsen, M. (2008): Acceptability and processing of long-distance dependencies in Danish. *Nordic Journal of Linguistics* 31, 73–107. doi:10.1017/S0332586508001832.
- Quirk, R., S. Greenbaum, G. Leech & J. Svartvik (1985): *A Comprehensive Grammar of the English Language*. London: Longman.
- Ross, J.R. (1967): *Constraints on variables in syntax*. Ph.d.-afhandling. Cambridge, MA: MIT.
- Sprouse, J. m.fl. (2016): Experimental syntax and the variation of island effects in English and Italian. *Natural Language & Linguistic Theory* 34, 307–344. doi:10.1007/s11049-015-9286-8.
- Stowell, T.A. (1981): *Origins of phrase structure*. Ph.d.-afhandling. Cambridge, MA: MIT.
- Szabolcsi, A. & T. Lohndal (2017): Strong vs. Weak Islands. *The Companion to Syntax*. M. Everaert & H. van Riemsdijk (red.). Hoboken, NJ, USA: John Wiley & Sons, Inc. 1–51. doi:10.1002/9781118358733.wbsyn-com008.